

DUITSLAND ZUID Beieren

Het 19de-eeuwse kasteel Neuschwanstein in Zuidwest-Beieren, gebouwd voor Luwig II
canadastock/Shutterstock

Lannoo

Inhoud

Niet te missen.....8

Hoogtepunten.....12

Reisplanner.....20

Met het gezin.....26

DE REIS VOORBEREIDEN

Naar Duitsland.....30

Voor het vertrek.....31

Duitsland
van A tot Z.....36

Memo.....44

J. Wackenhut/imageBROKER/age fotostock

MEER WETEN OVER DUITSLAND

Duitsland vandaag.....50

Geschiedenis.....56

Kunst en architectuur.....71

Cultuur.....87

Zuid-Duitse
landschappen.....98

Gastronomie.....101

Feesten en folklore.....104

Danita Delimont/Getty Images

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 München en Zuid-Beieren

München.....	112
Augsburg.....	148
Klosterkerke Ottobeuren.....	155
Lindau im Bodensee.....	158
Deutsche Alpenstraße.....	162
De kastelen van Ludwig II van Beieren.....	174
Garmisch-Partenkirchen.....	180
Berchtesgaden.....	185
Passau.....	190
Burghausen.....	194
Landshut.....	197
Regensburg.....	199

2 Noord-Beieren

Würzburg.....	210
Romantische Straße.....	220
Rothenburg ob der Tauber.....	225
Neurenberg.....	231
Bamberg.....	243
Bayreuth.....	253

3 Baden-Württemberg

Freiburg im Breisgau.....	264
Het Zwarte Woud.....	273
Baden-Baden.....	285
Badische Weinstraße.....	293
Europa-Park.....	309
Karlsruhe.....	313
Kloster Maulbronn.....	321
Heidelberg.....	324
Mannheim.....	333
Bad Wimpfen.....	336

Schwäbisch Hall.....	340
Stuttgart.....	343
Tübingen.....	352
Ulm.....	359
Konstanz.....	368
Bodensee.....	374

4 Rijnland-Palts en Saarland

De Palts.....	384
Speyer.....	389
Saarbrücken.....	393
Idar-Oberstein.....	398
Trier.....	401
Moezeldal.....	409
Koblenz.....	415
Rijndal.....	421
Mainz.....	432

5 Frankfurt en Zuid-Hessen

Frankfurt am Main.....	440
Wiesbaden.....	457
Darmstadt.....	462

Register.....	468
Kaarten en plattegronden.....	477

 Raadpleeg voor elke plaats ons adresboekje

Niet te missen

Bodensee

Het grootste meer van Duitsland is zo intens blauw dat u zich aan de Côte d'Azur waant. Bovendien kunt u er heerlijk zwemmen en wandelen, tegen een schitterend decor van bergen, wijngaarden en kastelen.

Zie blz. 374.

B. Harrington/age fotostock

B. Merz/LOOK-foto/Getty Images

Zwarte Woud

Wie Zwarte Woud zegt, zegt Schwarzwälder Kirschtorte, *natürlich*, maar ook bossen en bergen, pittoreske dorpen en eindeloos wandelen door twee prachtige nationale parken. Kortom: genieten!

Zie blz. 273.

kanuman/iStock

München

De musea van München zijn wereldberoemd, net als het barokke cultureel erfgoed, maar wat dacht u van een kennismaking met de levenskunst, het *dolce vita* van de Beierse hoofdstad? **Zie blz. 112.**

Kasteel Neuschwanstein

De extravagantie van Ludwig II van Beieren te midden van wonderschoone natuur. Sprookjesachtig! **Zie blz. 174.**

Zoonar/Wolfisler/Zoonar GmbH RM/age fotostock

M. Lange/imageBROKER/age fotostock

Kloster Maulbronn

Achter lange dikke muren ligt een onverwacht, uniek kleinood, een abdijcomplex dat tussen de 12de en 16de eeuw door de cisterciënzer gemeenschap werd gebouwd en nu geldt als een van de best bewaard gebleven middeleeuwse kloosters ten noorden van de Alpen. **Zie blz. 321.**

Hoogtepunten van Michelin

TOP 5 Kastelen

1. Neuschwanstein (blz. 174)
2. Bruchsal (blz. 316)
3. Burg Eltz (blz. 412)
4. Schleißheim (blz. 136)
5. Hohenzollern (blz. 357)

Burg Eltz

J. Fuste Raga/Prisma/age fotostock

♥ **Geniet van een koel biertje** in zo'n typisch Zuid-Duitse *Biergarten* in München, waar u op mooie dagen het *dolce vita* van Beieren kunt ervaren, in de weldadige schaduw van de kastanjabomen. *Zum Wohl!* Zie blz. 142.

♥ **Ontdek de schatten** van Pforzheim, de noordelijke toegangspoort tot het Zwarte Woud. Het Schmuckmuseum toont topstukken van juweliers en horlogemakers uit deze *Goldstadt*. Zie blz. 317.

♥ **Sta stil bij** de Tweede Wereldoorlog op de plaats waar de wieg van het nationaalsocialisme stond, in München. Tegenwoordig ziet de stad haar rol in de opkomst

van Hitler onder ogen. Het NS-Dokumentationszentrum besteedt ook aandacht aan het moedige verzet van groepen stadgenoten tegen de nazi's. Zie blz. 126.

♥ **Tart de zwaartekracht** en beklim de 768 treden naar de hoogste torenspits ter wereld, die van de Münster van Ulm. Uw beloning? Het uitzicht op de stad, de Donau en de Alpen. Zie blz. 359.

♥ **Ga op culinair avontuur** in de wijk Sachsenhausen in Frankfurt. Bestel daar in een van de vele cafés een *Handkäse mit Musik*, een gemarineerd geel kaasje met uiensaus. *Guten Appetit!* Zie blz. 452.

5 dagen

München en omgeving

Route: 550 km, van München naar de toppen van de Beierse Alpen

H. Biebel/Zoonar GmbH/RM/age fotostock

München

Dag 1

Maak een wandeling door de Altstadt (**blz. 113**), ga lunchen op de Viktualienmarkt (**blz. 116**) en bezoek 's middags de Pinakothek (**blz. 123**).

Tip: de musea zijn op maandag dicht.

Augsburg-Füssen

Dag 2

Vertrek vroeg naar Augsburg (**blz. 148**). Rijd na de lunch richting Ottobeuren en bekijk daar de prachtige Klosterkirche (**blz. 155**). Overnacht in Füssen (**blz. 165 en 173**).

Slot Linderhof

Hoffmann Photography/age fotostock

De kastelen van Ludwig II van Beieren

Dag 3

Bezichtig de schitterende kastelen Neuschwanstein (**blz. 174**) en Hohenschwangau (**blz. 176**). Bezoek 's middags ook de barokkerk van Wies (**blz. 166**), aan de Deutsche Alpenstraße. Overnacht in de omgeving.

De Beierse Alpen

Dag 4

Vergaap u aan de pracht en praal van slot Linderhof (**blz. 176**) en neem, bij helder weer, vanuit Eibsee (**blz. 181**) de kabelbaan naar de top van de Zugspitze. Rijd door naar Garmisch-Partenkirchen, kijk rond in het skioord, wandel langs de mooie chalets en overnacht ook in Garmisch (**blz. 180**).

Chiemsee-München

Dag 5

Bezoek slot Herrenchiemsee (**blz. 178**), op het eiland in de Chiemsee, als laatste van de kastelen van Ludwig II. Rijd 's avonds terug naar München.

5 dagen**De Rijn, van Koblenz naar Karlsruhe**

Route: 250 km langs de Rijn, de meest legendarische rivier van Duitsland

Alamy/hemis.fr

Koblenz

Dag 1

Trek een hele dag uit voor Koblenz (blz. 415), de stad aan de samenloop van de Rijn en de Moezel.

Koblenz-Bingen

Dag 2

Rijd door het Rijndal naar Bingen (blz. 426). Bezoek onderweg slot Rheinfels en de legendarische rots van de Loreley. Overnacht in Mainz (blz. 432).

Mainz-Wiesbaden

Dag 3

Kijk rond in Mainz, de stad van Gutenberg, en rijd dan naar Wiesbaden, de stad van de keizerlijke kuurbaden (blz. 457).

Tip: bezoek Mainz tijdens het carnaval, voor de grote optocht op maandag, de Rosenmontagsumzug.

Worms-Karlsruhe

Dag 4

Bezoek Worms, met de Dom St. Peter (blz. 385), en Speyer, met de schitterende Kaiserdom (blz. 389). Overnacht in Karlsruhe (blz. 313).

Karlsruhe

Dag 5

Kijk rond in het Badisches Landesmuseum en het kleine Museum beim Markt, gewijd aan de decoratieve kunsten (blz. 315 en 316).

Mainz

Manfred Gottschalk/Getty Images

Met het gezin

Het Freilandmuseum in Bad Windsheim

R. Schmid/Sime/Photonostop

 Let op dit symbool als u op zoek bent naar leuke bezienswaardigheden en activiteiten voor kinderen.

► **Het Freilandmuseum.**

Bad Windsheim. In dit mooie openluchtmuseum gaat u terug in de tijd. De kinderen leren boter karnen, wol spinnen en manden vlechten, ze mogen dakpannen maken van ruwe klei en de imker helpen met de bijen. En dat alles in historische gebouwen en met de ambachtelijke technieken van vroeger. **Zie blz. 228.**

► **Neuschwanstein.** Dit is het beroemdste kasteel van Duitsland. Walt Disney koos het als voorbeeld voor zijn tekenfilms over Doornroosje en Assepoester, maar ook als bedrijfslogo. Het werd gebouwd voor koning Ludwig II van Beieren, die er droomde van middeleeuwse legenden en de opera's van Wagner. Een sprookjeskasteel, maar dan in het echt! **Zie blz. 174.**

Het Baumwipfelpfad langs boomtoppen
D. Schoener/imageBROKER/age fotostock

► **Zoutmijn Salzbergwerk.**

Berchtesgaden. Het hele gezin trekt een mijnwerkersoverall aan en dan begint de afdaling naar het zoutmeer en de zoutkathedraal, diep onder de berg. Een reis met een treintje, in een bootje en zelfs via een glijbaan. In de oude mijn ziet u hoe de zoutwinning zich hier sinds de 16de eeuw heeft ontwikkeld. **Zie blz. 186.**

 Ook het Deutsches Museum in München heeft een afdeling rondom de mijnbouw (zie blz. 130).

► **Het Baumwipfelpfad Schwarzwald.**

Bad Wildbad. Een houten pad op metershoge palen, tussen de boomtoppen, vol uitdagingen voor avonturiers en informatie voor nieuwsgierigen. Het leidt naar een spectaculaire toren, een enorme spiraal die u naar een onvergetelijk panorama brengt, op 40 m hoogte: het bos ligt aan uw voeten. De snelste weg terug is een glijbaan van maar liefst 55 m. Beneden wachten nog de speeltuin en een heerlijke pannenkoek. **Zie blz. 318.**

► **De Waldspirale.**

Darmstadt. Geen enkele rechte lijn, geen enkele hoek, felle kleuren, duizend ramen waarvan er geen twee hetzelfde zijn en een daktuin vol bomen... het wooncomplex van de Oostenrijkse

architect Hundertwasser is precies het huis van Barbapapa. Kinderen zien er van alles in en leren meteen dat creativiteit geen grenzen kent. Een bijzonder architectuuruitstapje, dat u kunt uitbreiden met een bezoek aan de wijk Mathildenhöhe, waar 100 jaar eerder de Jugendstil alle regels al aan zijn laars laptte. **Zie blz. 465.**

► **Gut Aiderbichl. Deggendorf.**

Op deze enorme boerderij in het noordoosten van Beieren worden dieren opgevangen die mishandeld zijn of weggedaan door hun baas. Hier kunnen ze veilig van een gelukkige oude dag genieten, zoals de twee onafscheidelijke ezels Donna en Rudy. De 300 grote en kleine dieren, van paarden tot kippen, lopen vrij rond en laten zich graag door de kinderen aaien. **Zie blz. 192.**

► **Op de fiets door het Moezeldal. Van Trier naar Koblenz.**

Drie dagen fietsen in de prachtige omgeving van de Moezel, tussen de wijngaarden, door leuke dorpjes en langs sprookjesachtige kastelen, zoals Burg Eltz en Burg Cochem. De fietsroute (140 km) is vlak en goed geasfalteerd, en kan heel goed in etappes worden verdeeld, met overnachtingen in Bernkastel-Kues (46 km) en Cochem (57 km). **Zie blz. 409.**

🚲 *Kinderen van 8 tot 12 jaar rijden gemiddeld 12 km/u; verdeel de dagen in 2 ritten van 2 uur.*

► **Het Deutsches Museum.**

München. Dit museum voor wetenschap en techniek heeft grootse plannen voor de toekomst, maar is ook nu al een mekka voor nieuwsgierige kleine en grote mensen. Klimaatverandering, elektriciteit, luchtvaart, scheepsbouw, diepzeewonderzoek, mijnbouw, keramiek, radiogolven, astronomie – alles komt aan bod. En het leukste is: iedereen mag overal aankomen! **Zie blz. 130.**

► **Pfahlbaumuseum Unteruhldingen. Uhldingen-Mühlhofen.**

Aan de oever van de Bodensee is een prehistorisch paaldorp nagebouwd, waar u kunt zien hoe onze voorouders hier in de steentijd en bronstijd (5de tot 1ste eeuw v.C.) leefden. 's Zomers zijn er demonstraties vuur maken, brood bakken, kleding naaien enz.: alles op de manier van duizenden jaren geleden, toen die dingen nog niet zo simpel waren. **Zie blz. 376.**

► **Een nachtje in het hooi.**

Heuchelheim. Heidi deed het al, 's nachts in de hooiberg kruipen om lekker warm te blijven. Op de boerderij van Verena en Thomas Weigel, ten noorden van Frankfurt, kan het nog steeds, slapen op een grote berg heerlijk geurig gedroogd gras. Het is misschien een beetje primitief, maar kinderen vinden het fantastisch! **Zie blz. 456.**

► **Naar de opera. Stuttgart.**

Opera, dat is toch iets voor oude mensen? In Duitsland niet. Hier komen kinderen en jongeren graag kijken en luisteren naar aangepaste voorstellingen, die tegen gereduceerd tarief worden aangeboden. In Stuttgart heeft de Staatsoper zelfs een speciale afdeling die opera's ontwikkelt voor jeugd van 2 tot 18 (JOIN). **Zie blz. 351.**

Kasteel Neuschwanstein, gezien vanaf de Marienbrücke
K.-J. Hildenbrand/age fotostock

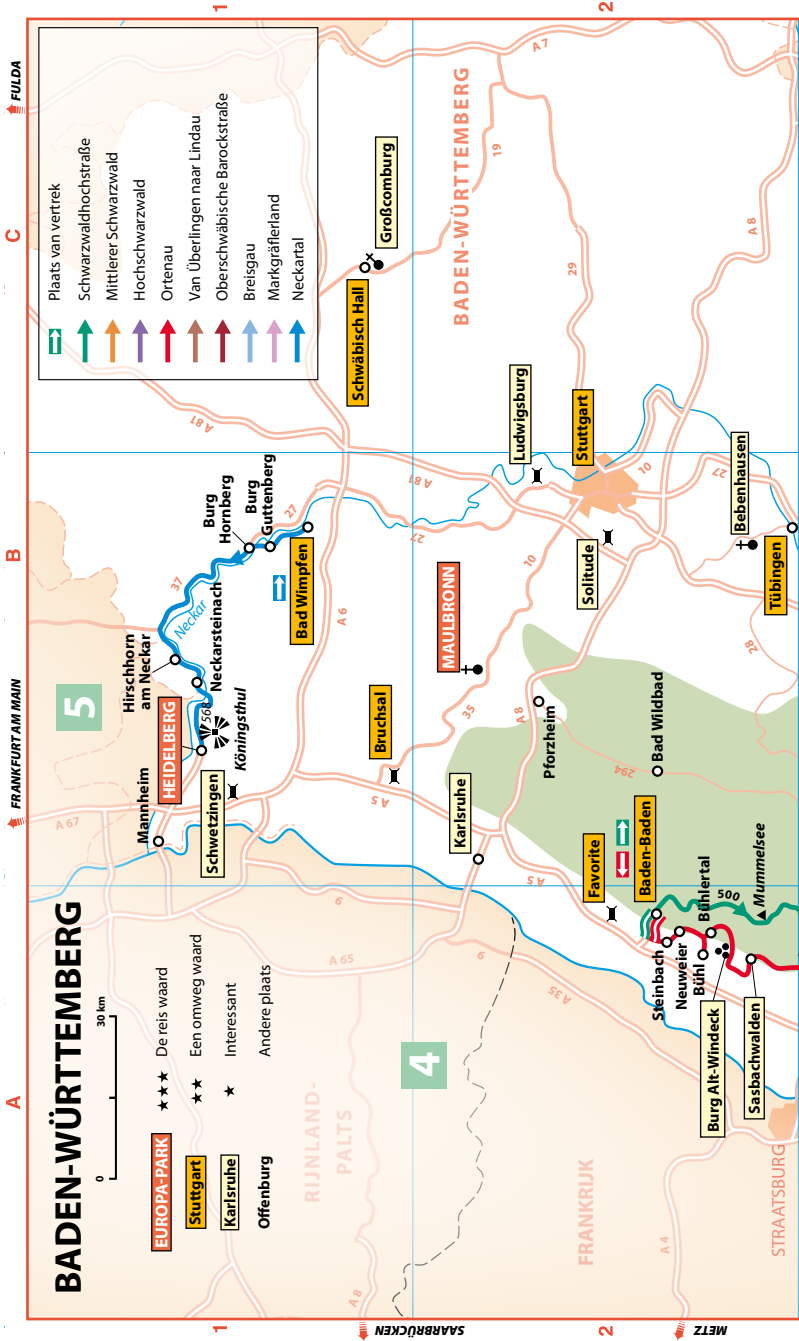
Durbach, wijngaarden van de Badische Weinstraße
J. Arnold Images/hemis.fr

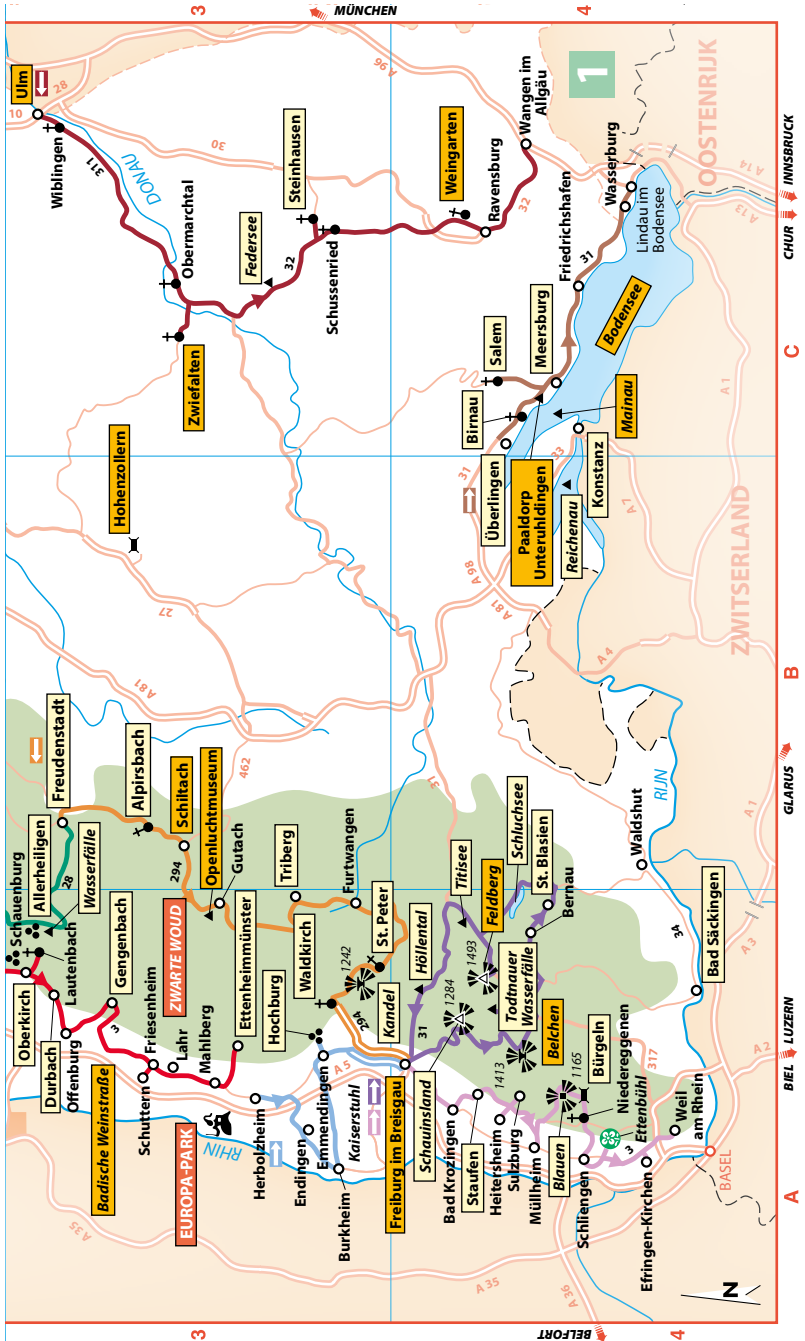
3

Baden- Württemberg

MICHELINKAART 545 EN 546 - BADEN-WÜRTTEMBERG

Freiburg im Breisgau ★★	264
Het Zwarte Woud ★★★ en rondritten	273
Baden-Baden ★★	285
Badische Weinstraße ★★	293
Europa-Park ★★★	309
Karlsruhe ★	313
Kloster Maulbronn ★★★	321
Heidelberg ★★★	324
Mannheim	333
Bad Wimpfen ★★ en rondrit	336
Schwäbisch Hall ★★	340
Stuttgart ★★	343
Tübingen ★★	352
Ulm ★★ en rondrit	359
Konstanz ★	368
Bodensee ★★ en rondrit	374

Freiburg im Breisgau

Deze levendige stad, met de vredige geplaveide straatjes in het oude centrum, ligt aan de voet van de wijngaarden van Baden en het Zwarte Woud en ademt de sfeer van het goede leven. Ondanks de vele oorlogen en de bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog is de schitterende dom behouden gebleven, en dankzij de succesvolle restauratie van talloze historische gebouwen heeft de stad weer haar vroegere charme. Als ecologisch centrum is Freiburg een pionier op het gebied van zonne-energie en energiezuinig bouwen.

Ligging

230.241 inw. – Baden-Württemberg
REGIOKAART A4 (BLZ. 262-263)
 62 km ten noordoosten van Mulhouse
 en 73 km ten noorden van Basel.

Planning

Trek een halve dag uit voor het historische centrum van Freiburg.

 Praktisch blz. 271

Aanraders

De kathedraal en het rijke museum van de augustijnen, met name de afdeling die gewijd is aan de middeleeuwen.

 Adresboekje blz. 271

Wandelen

★★ Münster

Münsterladen - informatie- en documentatiecentrum - Herrenstr. 30 (achter de kathedraal) - ☎ 0761 285 37 11 - www.freiburgermuenster.info - ma-za 10.00-18.00, zo, feestd. 13.00-19.00 u - € 6.

Van de vroegromaanse parochiekerk, waarvan de bouw omstreeks 1200 begon, rest alleen de kruising geflankeerd door de Hahnentürme, twee achthoekige torens met een gotische kroon. De bouw werd in westelijke richting voortgezet, waarbij de ontwikkelingen in de gotiek gevolgd werden. Aan het einde van deze bouwfase werd de prachtige toren boven de voorgevel opgericht, waarvan de talrijke muurvlakken zich in scherpe kanten opsplitsen. Het is een van de weinige Duitse torens die volledig in de middeleeuwen zijn gebouwd. In 1354 begon de ambitieuze bouw van een nieuw koor, dat in 1513 gereed kwam. Het grote schip met kooromgang en netgewelven zijn kenmerkend voor de late gotiek. Het gebouw uit roze zandsteen in het Zwarte Woud werd pas in 1827 een kathedraal.

Exterieur

Noordportaal van het koor – Het timpaan (omstreeks 1350) beeldt een tafereel van de erfzonde uit. De archivolts (gebeeldhouwde bogen rond het portaal) toont de schepping van de wereld volgens Genesis. Rechts valt de ongebruikelijke voorstelling op van de rustende Schepper op de zevende dag.

Zuidflank – Op de steunberen van deze rijkversierde flank staan tal van weelderig uitgevoerde beelden van koningen uit het Oude Testament en van apostelen. Het zuidportaal heeft een renaissancepoort.

★★ **Torenportaal** – Door de aanwezigheid van dit portaal was het mogelijk om de beelden van het **voorportaal** (westportaal) vrijwel intact te houden (de laatste restauratie dateert van 2018). De 418 beschilderde stenen beelden dateren uit het einde van de 13de eeuw. Op de linkermuur is een afbeelding van satan te zien, als de verleidelijke ‘prins van de wereld’ met zijn slachtoffer, gehuld in de huid van een bok. Daarnaast staan Bijbelse figuren en de wijze maagden. Op de rechtermuur zien we de dwaze maagden en beelden van de vrije kunsten, de H. Margaretha, de H. Catharina en beschermheiligen van de christelijke wijsheid. Het portaal zelf, geflankeerd door beelden van de Kerk links en de geblinddoekte Synagoge rechts, is gewijd aan het mysterie van de Verlossing: een zeldzaam detail waarbij het timpaan taferelen uit het aardse leven van Christus en een interessant Laatste Oordeel tegenover elkaar plaatst.

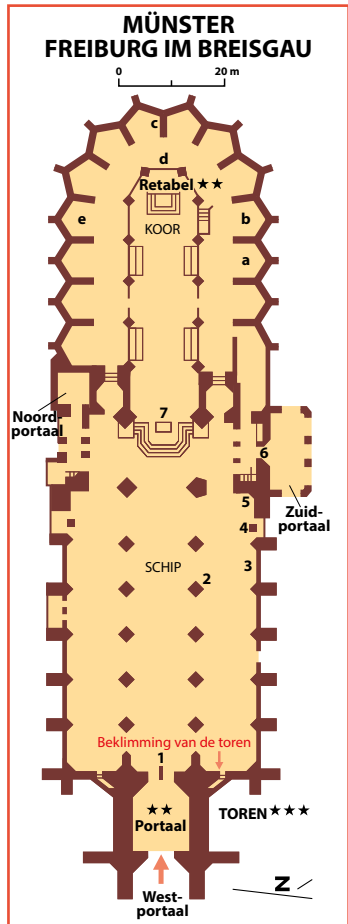
★★★ **Toren** – Rond deze opengewerkte achthoekige toren met een sobere vierkante onderbouw, loopt een stervormige zuilengang met mooie waterspuwers. De torenspits is afgewerkt met stenen versieringen. U kunt de toren beklimmen (*toegang buiten de kerk, aan de zuidkant - ma-za: 9.00-16.45, zo en feestd. 13.00-17.00 u - € 4*).

Uitzicht★ op Freiburg, de Schlossberg, en in de verte de Kaiserstuhl en de Vogezes in Frankrijk.

Interieur

Het vrij slanke **schip** heeft een sierlijke galerij met driepasbogen. De **glas-in-loodramen** uit de 13de en 14de eeuw, gemaakt door glasmakers uit de regio rond Straatsburg, zijn werkelijk bijzonder. Op sommige ervan staan de wapens van de gilden die ze schonken: de laars van de schoenmakers, de schaar van de kleermakers, de krakeling en het ronde brood van de bakkers. Ook de volgende kunstwerken zijn bijzonder:

- 1) Een *Maria op de zuil* (1270-1280), aanbeden door twee engelen.
- 2) Preekstoel met rustieke laatgotische motieven (1560). De beeldhouwer zelf is te zien in een venstertje onder de trap.
- 3) Standbeeld (nieuw uit de 17de eeuw, oorspronkelijk een liggende figuur) van Berthold V, de laatste hertog van Zähringen).
- 4) Achter een gotische lichtbeuk is het Heilig Graf (rond 1330).
- 5) Een altaar met de Aanbidding van de koningen (1505).
- 6) De gebrandschilderde ramen met medaillons, die een Boom van Jesse voorstellen, in de drie ramen van het zuidertransept, zijn de oudste van het gebouw (rond 1220). Ze zijn afkomstig van het oude romaanse koor.

Koor – Zie afbeelding blz. 79. Ma-vr 10.00-11.30, 12.30-16.00, za 10.00-11.00, 12.30-15.30, zo en feestd. 13.00-16.00 u - € 2. Het koor werd in de 14de-16de eeuw gebouwd in de stijl van de rayonante gotiek. Het 3 m hoge kruisbeeld (7) dat bij de ingang van het koor hangt, is een romaans werk in gedreven zilver. Bewonder bij het hoofdaltaar het **retabel**★★ dat tussen 1512 en 1516 is gemaakt door de Straatsburgse kunstenaar **Hans Baldung Grien**. Het centrale paneel stelt de kroning van de Maagd voor. In de vastentijd wordt het bedekt door een vastengordijn uit 1612 (beschilderd doek met scènes uit het Lijdensverhaal). De kooromgang daaromheen geeft toegang tot een reeks uitstralende kapellen. In de Stürzelkapelle (a) is de doopvont in rococostijl ontworpen door Wenzinger. De aangrenzende Universitätskapelle (b) heeft een Oberried-retabel (1521). De twee panelen (de Geboorte van Christus en de Aanbedding van de Koningen) zijn van Hans Holbein de Jonge. Op de achterzijde van het grote altaar (d) is een schildering van de Kruisiging aangebracht. In de tweede keizerlijke kapel (c) stelt het gebeeldhouwde Schnewlin-retabel van Hans Wydyz, de Rust van de Heilige Familie voor. De schilderingen zijn van het atelier van Baldung Grien. In de Lochererkapelle (e) ten slotte, bevindt zich een retabel (1521-1524) van Sixt von Staufen met een Mantelmadonna die de mensheid beschermt.

Altstadt **AB1-2**

📍 Route aangegeven op de plattegrond op blz. 268. Vertrek bij het toeristenbureau.

★ **Rathausplatz** **AB1**

De Rathausplatz wordt opgesierd met balkons vol bloemen en kastanjabomen rond het standbeeld van Berthold Schwarz, de franciscaner monnik die rond 1350 het buskruit zou hebben uitgevonden.

Links van het rood gepleisterde **Altes Rathaus** staat het **Neues Rathaus**★. Dat bestaat uit twee 16de-eeuwse herenhuizen (de kern van de voormalige universiteit van Freiburg) die in 1901 aan een hoofdgebouw met bogen werden verbonden. In de erker op de hoek van het plein en de Eisenbahnstraße is de gebeeldhouwde versiering van de Dame en de Eenhoorn behouden gebleven.

Haus zum Walfisch **B1**

Dit huis (1516) op Franziskanerstraße 3 pronkt met een rijkversierd portaal in laatgotische stijl en met een erker. De humanistische filosoof Erasmus vond hier onderdak toen hij vluchtte voor de banvloek van de Reformatie.

Münsterplatz **B1**

Elke dag is er een markt met plaatselijke producenten. Tegenover de zuidflank van de kerk staan verschillende prestigieuze gebouwen.

Bächle

De *bächle*, oude goten met water langs de straten, werden vroeger gebruikt om branden te blussen of de tuinen van water te voorzien, en die traditie wordt nog in leven gehouden. Zelfs de nieuwe wijken zijn van goten voorzien. Kinderen laten er hun houten bootjes drijven (*Bächleboot*, verkrijgbaar bij een kraampje op het Domplein) en veel mensen nemen er op warme dagen graag een voetbad. Maar pas op: wie er per ongeluk in stapt, moet binnen een jaar met een man of vrouw uit Freiburg trouwen! De stijlvol geplaveide trottoirs zijn ook de moeite waard. Al ongeveer 1500 jaar worden er voor de winkels, volgens een Zuid-Europese techniek, met rijnstenen wapenschilden in aangebracht.

Het Neues Rathaus van Freiburg im Breisgau

R. Schmid/Sime/Photononstop

Erzbischöfliches Palais – Dit *palais* werd in 1756 gebouwd om de ridderorde te ontvangen en bezit een mooi smeedijzeren balkon.

★ **Historisches Kaufhaus** – In de middeleeuwen zetelden de organisaties voor tolheffing en handel van Freiburg in dit gotische pand. Het heeft gevels van rode pleisterkalk, bogen boven de ingang en wachttorentjes met puntdaken op de hoeken. Op het dak liggen geglazuurde dakpannen. De keizerlijke beelden (1530) op de eerste verdieping herinneren aan de loyaliteit van de stad aan het Huis Habsburg.

🎪 Tijdens de evenementen die er regelmatig worden gehouden (concerten, conferenties) kunt u het indrukwekkende interieur bewonderen.

Wentzingerhaus – *Münsterplatz 30* - ☎ 0761 201 25 15 - www.freiburg.de - di-zo 10.00-17.00 u - € 3. De grote schilder en beeldhouwer Christian Wentzinger uit Freiburg liet in 1761 dit herenhuis bouwen, waarmee hij de Münsterplatz op waardige wijze aanvulde. In het pand is nu het **Museum für Stadtgeschichte** gevestigd. U kunt binnen de trap en het barokplafond bewonderen, evenals de binnenplaats met beelden van de vier seizoenen. Ook mooie tijdelijke exposities.

Ga naast het museum de smalle Präsenzgasse in.

Erzbischöfliche Ordinariat B1

Deze reusachtige administratieve zetel van het aartsbisdom van Freiburg, beslaat een groot deel van de Herrenstraße en de Schoferstraße (*waar u doorheen loopt*) en is opgetrokken in de stijl van het historisme, met zijn mengeling van romaanse en byzantijnse elementen, die aan het eind van de 19de eeuw erin trek was.

Konviktstraße B1-2

Een van de charmantste – en rustigste – straten van Freiburg. In het voorjaar is de straat paarsgekleurd door de blauweregens rond de ingangen van de winkels.

★ **Schlossberg** B2

Ga te voet omhoog via de Schlossbergsteg-trap of neem de kabelbaan.

Het slot van het geslacht Zähringen, waarvoor Vauban de verdedigingswerken bouwde, werd in de 18de eeuw door de Fransen verwoest. Aan het slot kwam dus

een einde, maar niet aan het prachtige uitzicht op de stad en de kathedraal met de Vogezen op de achtergrond. In de zomer kunt u ontspannen in de Biergarten op de top.

😊 Eind juli zijn op de verschillende ‘niveaus’ van de Schlossberg vijf grote podia opgebouwd met concerten en dj’s (www.schlossbergfest-freiburg.de).

🌿 20 min. lopen van de bovenste halte van de kabelbaan. Uitzicht op Freiburg en omgeving vanaf de **Schlossbergturm**, een panoramatoren die in 2002 werd gebouwd met giften van de plaatselijke bevolking.

Schwabentor B2

De **Schwabentor**, een restant van het middeleeuwse vestingwerk, leidt naar de lagergelegen kaden aan het **Gewerbekanal**: hier ligt het schilderachtige **Insel**, vroeger de wijk van de vissers, slagers en leerlooiers.

Museum für Neue Kunst B2

Marienstr. 10a - ☎ 076120125 83 - www.freiburg.de - dag. beh. ma 10.00-17.00 u - € 3 (€ 7 bij tijdelijke tentoonstellingen).

Het merendeel van de grote stromingen binnen de Duitse moderne kunst (20ste eeuw) is hier vertegenwoordigd (expressionisme, nieuwe zakelijkheid, abstracte kunst). U ziet hier werken van Carl Hofer, Otto Dix, Rudolf Dischinger, Max Ackermann en Karl Otto Götz. Eén zaal is gewijd aan de in Freiburg geboren Julius Bissier (1893-1965), abstract kunstenaar beroemd in de jaren 1950-1960. *Steek het kanaal weer over, ga links de Gerberau in en volg die tot het eind.* In deze straat zijn diverse antiekwinkels.

Martinstor A2

De Martinstor is de tweede overgebleven poort van de middeleeuwse stadsmuur. Via het straatje rechts naast de poort komt u in de Markthalle, de voormalige overdekte markt, nu een ware eettempel met zijn kraampjes met gerechten uit de hele wereld (zie 'Adresboekje').

Vertrek via de Grünwälderstraße, die u rechts neemt.

★★ **Augustinermuseum** (B2)

Augustinerplatz - ☎ 0761 201 25 31 - www.freiburg.de - dag. beh. ma 10.00-17.00 u - € 7.

Het museum is gevestigd in de kerk van het voormalige augustijnenklooster. Interessant is de **Mittelalterliche Kunst**★★ (middeleeuwse kunst). Hier worden de originele standbeelden en glas-in-loodramen van de kathedraal van Freiburg bewaard. Onder de schatten van het museum bevinden zich niet alleen een vleugel van het retabel van Grünewald, met een voorstelling van het wonder van Maria ter Sneeuw (1519) en werken van Lucas Cranach en Hans Baldung Grien, maar ook het indrukwekkende **kruisbeeld**★ Adelhauser Kreuz uit de 14de eeuw. De beeldhouwkunst wordt vooral vertegenwoordigd door prachtige werken uit de 14de en 15de eeuw. Op de bovenverdieping hangen schilderijen uit de 19de eeuw, waaronder die van Anselm Feuerbach, Hans Thoma en Franz Xaver Winterhalter. U kunt ook het voormalige klooster bezichtigen.

De wandeling gaat verder door de geplaveide straatjes van de Altstadt met veel winkels, door de Augustinerstraße, Schuterstraße en Rathausgasse naar de Rathausplatz. Als u tussen het Neues en Altes Rathaus doorloopt, komt u bij het witte gebouw van het allereerste **gemeentehuis** (*Gerichtslaube*, 1303). Boven de prachtige trap is een galerij.

Als u rechtdoor gaat, verlaat u de Altstadt en komt u bij het Colombipark.

Colombischlössle A1

☎ 0761 201 25 714 - www.freiburg.de - dag. beh. ma 10.00-17.00 u - € 5.

Deze neogotische villa in het gelijknamige park herbergt het interessante **Archäologisches Museum Colombischlössle**. Voorwerpen uit de periode van het paleolithicum tot de middeleeuwen, afkomstig uit Breisgau en Zuid-Baden. In het omliggende park zijn plaatselijke druivensoorten aangeplant.

Gemoderniseerde tradities

De stad werd in de 12de eeuw gesticht door de hertogen van Zähringen en kreeg de status van vrijstad ('Frei-burg'). In 1388 viel de stad onder het Huis Habsburg, na de Reformatie werd het een katholiek bolwerk (geen protestant die zich er vestigde). Ondanks de vele Franse invallen, zoals die van Lodewijk XIV van 1677 tot 1697, die vestingwerken liet bouwen door Vauban (waar niets van over is), bleef Freiburg tot 1805 Oostenrijks bezit. De in 1944 door bombardementen beschadigde historische stadsdelen zijn weer mooi gerestaureerd.

Freiburg, ecologisch laboratorium

Freiburg wordt vanwege zijn indrukwekkende park met zonnepanelen wel de 'zonnestad' genoemd en is al verschillende keren onderscheiden voor zijn duurzame beleid. De stad heeft meer dan 400 km fietspaden (het aantal verplaatsingen per fiets is tegenwoordig even groot als dat per auto, elk 30 procent), en de helft van het gemeentelijk grondgebied is uitgeroepen tot beschermd natuurgebied. De ecowijk Vauban (5500 inwoners, 2000 woningen), de tweede van de stad na Rieselfeld (10.000 inwoners, 4800 woningen), is een voorbeeld in zijn soort. De derde wijk, Dietenbach, met 6900 woningen voor 15.000 inwoners, staat gepland voor eind 2024 en zal klimaatneutraal zijn. Bovendien heeft de stad zich als geheel het ambitieuze doel gesteld om CO₂-neutraal te zijn tegen 2050!

★ **De wijk Vauban** **BUITEN DE PLATTEGROND BIJ A2**

👉 *Tramlijn 3, halte Paula-Modersohn-Platz of Vauban-Mitte.*

Wilt u deze vermaarde ecowijk, waar ongeveer 5500 mensen wonen, verkennen, verlaat dan de hoofdstraat die de wijk doorkruist, de Merzhauserstraße, en loop door de loodrechte steegjes. U zult direct gegrepen zijn. Vauban met zijn rechthoekige, door planten overwoekerde gebouwen, zijn terrassen, balkons en tuinen, zijn moestuinen en fietsen, is het voorbeeld van een geslaagde ecologische transitie op stedelijke schaal. Op een militair terrein van 34 ha, dat tot 1992 door de Fransen werd bezet, bouwt de stad sinds 1996, in overleg met een burgerforum, energiezuinige (65 kWh/m² per jaar) woningen van maximaal vier verdiepingen, die drie keer minder energie verbruiken dan een conventioneel gebouw, en waarvan sommige zelfs energiepositief zijn (het overschot wordt teruggeleverd aan het net). De meeste daken zijn uitgerust met zonnecollectoren voor sanitair warm water en fotonvoltaïsche panelen, en de meeste van de 2000 woningen worden verwarmd door een houtgestookte energiecentrale. Een ander sterk punt van deze wijk, die goed bereikbaar is met de tram, is dat er nagenoeg geen auto's zijn (snelheidsbeperking: 5 km/uur!). Er zijn alleen parkeerplaatsen aan de buitenranden van de wijk voor slechts een kwart van de bewoners. Het resultaat is dat bewoners hier een uitzonderlijke leefomgeving hebben die bron van inspiratie is voor architecten, stedenbouwkundigen, studenten en politici van over de hele wereld.

Rondritten

REGIOKAART (BLZ. 262-263)

★★★ **Hochschwarzwald** **A4**

👉 *Rondrit van 142 km aangegeven op de kaart van het Schwarzwald op blz. 275. Zie blz. 278.*

Markgräflerland **A4**

👉 *Rondrit aangegeven op de kaart van de Badische Weinstraße op blz. 294. Zie blz. 301.*

Praktisch

Inlichtingen

Toeristenbureau-

Am Rathausplatz - ☎ 0761 3881880 - visit.freiburg.de/fr.

Aankomst/vertrek

Met de trein - Er gaan vanuit Nederland en België dagelijks hogesnelheidstreinen (met één of meer keren overstappen) naar Freiburg. www.nsinternational.nl of www.b-europe.com.

Parkeren - De Altstadt is verboden voor auto's. Betaalde parkeerplaatsen in de buurt.

Adresboekje

PLATTEGROND BLZ. 268

Uit eten

Goedkoop

① **MarktHalle** - B2 - Grünwälderstr. 4 - ☎ 0761 2117180 - www.markthalle-freiburg.de - 8.00-18.00 u (20.00 u vr-za) - *gesl. zo en feestd.* - € 5/15. Charmant adres. Op deze overdekte markt vermengen de specialiteiten van Baden zich met andere, meer exotische smaken (China, Brazilië, Iran, Italië, India). U kunt er ook aan een tafel iets eten.

② **Drexlers** - A1 - Rosastr. 9 - ☎ 0761 5957203 - www.drexlers-restaurant.de - *gesl. za-middag, zo en feestd.* - lunchmenu € 14,50/16,50 - menu € 54/66 - à la carte € 50/70. Dit verfijnde, trendy restaurant ligt achter het Colombischlössle. Voor de lunch, met een goede prijs-kwaliteitverhouding, worden seizoensproducten gebruikt. 's Avonds goed verzorgde maaltijden van seizoensgerechtten, in ruime porties. Mooie wijnkaart. (De eigenaar bezit ook een slijterij, in de familie sinds 1859.)

Evenementen

Freiburger Weinfest - Begin juli. - www.weinfest.freiburg.de.

Carnaval - Rond Vastenavond. Mengeling van het Duitse carnaval (1930) en het Rijnlandse carnaval dat al sinds eind 19de eeuw wordt gevierd.

Sommer in Freiburg - Juni-sept. - www.freiburg.de/sommer. Concerten, tentoonstellingen, voorstellingen en lezingen door de hele stad.

Zelt-Musik-Festival - 3 weken in juli-aug. - www.zmf.de. Een van de grootste culturele evenementen in Freiburg, concerten (rock, pop, jazz, klassiek, cabaret) in grote tenten.

Kerstmarkt - Nov.-dec.

Süden - BUITEN DE PLATTEGROND

BIJ A2 - Alfred-Döblin-Platz 1 - ☎ 0761 2011025 - www.restaurantsüden.de - *dag. beh. zo 11.00-0.00 u* - € 12/17. Süden, gevestigd in een voormalige Franse kazerne, is het hoofdkwartier van de wijk Vauban. In een van de twee grote zalen met lijstwerk en antieke kroonluchters kunt u genieten van smakelijke vegetarische en traditionele gerechten. Groot terras bij mooi weer.

Doorsneeprijzen

③ **Grosser Meyerhof** - B1-2 - Grünwälderstr. 1 - ☎ 0761 3837397 - www.grosser-meyerhof.de - *gesl. zo en feestd.* - € 16/32. Eenvoudige streekgerechten en een gezellige sfeer. Regelmatig worden hier literaire en muzikale avonden georganiseerd.

⑤ **Lichtblick** - B2 - Konviktstr. 41 - ☎ 0761 29280940 - www.lichtblick-freiburg.de - *gesl. za-middag, zo en feestd.* - lunchmenu € 12,50/14,50 - diner € 20/50. Gezellig restaurant met verse producten en een Italiaans tintje. Klein terras op de kasseien.